

Іоанно В.В.

підприємець у сфері маркетингу та IT,
Webflex, Кіпр, Лімасол

Нинюк І.І.

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри політології та публічного управління,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Яцюк О.Є.

аспірант кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет

Ioanno Vladyslav

Webflex, Cyprus, Limassol

Ninyuk Inna

Lesya Ukrainka Volyn National University

Yatsiuk Oleksandr

West Ukrainian National University

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена аналізу ролі державної бюджетної системи як основного інструмента забезпечення сталого економічного розвитку. У контексті глобалізаційних трансформацій та постійних коливань на міжнародних ринках, держави стикаються з численними викликами, серед яких найважливішими є підтримка макроекономічної стабільності, досягнення соціальної справедливості та забезпечення екологічної рівноваги. У таких умовах бюджетна політика перетворюється на ключовий інструмент реалізації національних стратегій сталого розвитку, що передбачають інтеграцію економічних, соціальних та екологічних аспектів у загальний процес національного прогресу. У рамках цієї роботи проведено теоретичний аналіз та ґрунтовне дослідження функціонування державної бюджетної системи як надзвичайно важливого механізму, який сприяє стимулюванню економічного зростання, розвитку інфраструктури та створенню нових робочих місць. Особливу увагу приділено оцінці ефективності використання бюджетних ресурсів на фінансування інфраструктурних проєктів, соціальних ініціатив і екологічних програм, що є невід'ємною складовою досягнення сталого розвитку на національному рівні. Однією з основних тем, що розглядаються у статті, є виявлення ключових проблем, які обмежують ефективне використання бюджетних ресурсів у сучасних економічних реаліях. До таких перешкод відносяться не лише обмеженість фінансових ресурсів, а й високий рівень корупції, бюрократичні перепони та неефективне управління державними коштами. Враховуючи ці серйозні обмеження, стаття пропонує конкретні шляхи подолання вказаних труднощів, а також надає рекомендації щодо оптимізації бюджетної політики, орієнтовані на забезпечення сталого економічного розвитку в умовах глобальних викликів.

Ключові слова: бюджетна політика, сталий економічний розвиток, державна бюджетна система, економічна стабільність, соціальна справедливість.

Постановка проблеми. Сталий економічний розвиток є однією з найактуальніших глобальних проблем сучасності, що вимагає комплексного підходу до його реалізації. Важливу роль у цьому процесі відіграє державна бюджетна система, оскільки через її механізми здійснюються фінансування програм, спрямованих на розвиток соціальної, економічної та екологічної сфер, що, своєю чергою, забезпечує стабільність національної економіки. Бюджетна політика не лише визначає

оптимальний розподіл фінансових ресурсів, але й відіграє важливу роль у зменшенні економічної нерівності, розвитку інфраструктури та стимулюванні інвестиційної активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд наукових джерел за темою дослідження демонструє високий рівень зацікавленості вивченим питанням у сучасній економічній науці та практиці. Аналіз цієї проблематики охоплює різноманітні аспекти, від тео-

ретичних підходів до бюджетної політики до практичних труднощів у її реалізації в умовах глобальних та національних економічних змін.

Канєва Т. В. [7] підкреслює, що державна бюджетна система виступає основним інструментом фінансової політики країни, забезпечуючи сталий економічний розвиток. Вона дозволяє державі реалізувати завдання стимулювання економічного зростання, зниження безробіття та підтримки соціально вразливих груп населення.

Глухова В. І. [8, 9] акцентує увагу на необхідності стабільності та передбачуваності бюджету як основи економічної стабільності та запобігання кризам. Автор також наголошує на необхідності своєчасного фінансування тих інфраструктурних проєктів, які забезпечують зростання та розвиток ключових енергетичних і транспортних мереж, створення нових робочих місць, що своєю чергою є ключовим для досягнення сталого розвитку.

Нікітішин А. [3, 4] приділяє особливу увагу дослідженню впливу фінансової безпеки на бюджетну політику, підкреслюючи критичне значення оптимального використання бюджетних ресурсів для розвитку людського капіталу та зменшення соціальних диспропорцій. Автор акцентує важливість інтеграції економічних, соціальних і екологічних складових у бюджетну політику як фундаменту для забезпечення сталого розвитку. Крім того, Нікітішин А. здійснює аналіз доходів державного бюджету в умовах воєнного стану, зокрема, вказуючи на специфічні аспекти функціонування бюджетної системи в кризових умовах [6].

У наукових працях Дерев'янка О. В. [1] та Арістова Ю. Ю. [12] наголошується на необхідності спрямування бюджетних ресурсів на фінансування інвестиційних програм в напрямі зеленої економіки.

Чугунов І. [6] і Дем'янишин В. Г. [11] акцентують увагу на значенні соціальних програм і екологічних ініціатив як невід'ємних елементів стратегії сталого розвитку, зазначаючи, що фінансування таких ініціатив є критично важливим для підтримки соціальної справедливості та економічної стійкості в умовах глобальних викликів [2, 5].

Таким чином, аналіз літературних джерел вказує на те, що для забезпечення сталого розвитку необхідно використовувати комплексний підхід до формування бюджетної політики, яка має інтегрувати економічні, соціальні та екологічні аспекти, сприяючи тим самим досягненню сталого розвитку на національному рівні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є глибокий аналіз функціональної ролі державної бюджетної системи як основного інструмента забезпечення сталого економічного розвитку, а саме: через раціональне використання бюджетних ресурсів для фінансування важливих інфраструктурних проєктів, соціальних ініціатив та екологічно орієнтованих заходів, а також вивчення основних бар'єрів, що стримують досягнення сталого розвитку, аналіз можливих шляхів подолання фінансових обмежень і забезпечення зростання ефективності бюджетної політики.

Основними завданнями статті є:

1. Проведення детального аналізу функціональної ролі державної бюджетної системи як основного механізму, який забезпечує стабільне і збалансоване економічне зростання, а також вивчення її впливу на загальний економічний розвиток країни.

2. Оцінка рівня ефективності використання бюджетних ресурсів для реалізації великих інфраструктурних проєктів, підтримки соціальних ініціатив та розвитку екологічно орієнтованих програм, що є важливими складовими державної політики.

3. Глибоке вивчення основних проблем та викликів, які ускладнюють досягнення сталого економічного розвитку, зокрема аналіз обмежень у фінансуванні державних програм і неефективного розподілу бюджетних коштів, що значно знижує результативність економічної політики.

Виклад основного матеріалу. Надзвичайно важливу роль у реалізації фіскальної політики відіграє державна бюджетна система, яка є одним з основних інструментів забезпечення ефективного регулювання економічних, соціальних та екологічних процесів на національному рівні. Завдяки бюджету держава має можливість впливати на ключові аспекти економічної діяльності, серед яких можна відзначити сприяння економічному зростанню, скорочення безробіття, підтримку незахищених верств суспільства та забезпечення сталого розвитку [7]. Проте варто зазначити, що роль бюджетної системи є значно ширшою за фіскальні обмеження, адже вона є основним фактором забезпечення соціальної справедливості та підтримки екологічної стабільності економічної системи. Наукові дослідження показують [6, 12], що стабільність і передбачуваність бюджетних потоків є неодмінною умовою збереження економічної стабільності та зниження ризику виникнення кризових явищ. Крім того, своєчасне та ефективне фінансування інфраструктурних проєктів може не лише забезпечити створення нових робочих місць, а й активно сприяти розвитку ключових секторів інфраструктури, таких як енергетика та транспорт, створюючи тим самим передумови для сталого економічного розвитку. Фіскальна безпека є важливою складовою сталого розвитку і безпосередньо залежить від ефективності бюджетної політики. Як зазначається в багатьох дослідженнях [4, 8], ефективна та стабільна бюджетна політика не лише сприяє забезпеченню економічної безпеки, а й забезпечує оптимальний розподіл національних ресурсів, тим самим впливаючи на розвиток людського капіталу та зменшуючи соціальну нерівність. Бюджетна політика, спрямована на забезпечення сталого розвитку, має активно підтримувати фінансування інноваційних ініціатив, які відповідають екологічним стандартам та сприяють створенню нових «зелених» робочих місць та зниженню негативного впливу на довкілля [9, 11]. Неможливо досягти сталого розвитку без соціальної рівності, тому такі бюджетні витрати, як медичне обслуговування, освіта, соціальне забезпечення та пенсії, є надзвичайно важливими для підтримки соці-

альної стабільності [1]. Підтримка вразливих верств суспільства через національні програми не тільки покращує якість життя, але й значно знижує соціальну напругу [4]. Важливо відзначити важливість фінансування екологічних проєктів у рамках бюджетної політики. В Україні держава активно інвестує у розвиток відновлюваної енергетики та «зелених» технологій [2], що не тільки допомагає зменшити екологічне навантаження на навколишнє середовище, але й забезпечує енергетичну незалежність та створює нові робочі місця в зеленій економіці.

Незважаючи на великий потенціал бюджетної системи, все ще існують значні виклики, які можуть ускладнити реалізацію планів сталого розвитку. Одним з основних обмежень є брак бюджетних ресурсів, що є особливо серйозною проблемою для країн із перехідною економікою, таких як Україна. Тому важливим завданням є підвищення ефективності використання бюджетних коштів, а також протидія корупції та подолання бюрократичних перешкод у реалізації державних планів [11]. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна виділити основні аспекти ролі

бюджетної системи держави в забезпеченні сталого економічного розвитку (таблиця 1).

Таблиця чітко та логічно представляє основні положення роботи, що дозволяє легко зрозуміти суть зв'язку між національною фінансовою політикою та моніторингом сталого економічного розвитку та посиленням бюджетної політики для досягнення багатоаспектних соціальних та екологічних цілей, у довгостроковій перспективі такі висновки дозволяють прийти до системи державного бюджету як основного механізму підтримки сталого економічного розвитку.

Висновки. Реалізація бюджетних інструментів, у тому числі соціальних ініціатив та активна підтримка природоохоронних заходів, поряд з інвестиціями в інфраструктурні проєкти, не тільки вплине на економічне зростання, але й збалансує його з соціальною та екологічною стабільністю в країні. Але існує чимало дуже серйозних проблем, які необхідно вирішити для досягнення справжньої стійкості. Серед них, безумовно, питання недостатнього фінансування та неефективного використання державних коштів.

Таблиця 1

Основні аспекти ролі бюджетної системи держави в забезпеченні сталого економічного розвитку

Основні аспекти	Опис
Роль національної бюджетної системи	Національна бюджетна система функціонує як основний, хоча інколи єдиний, інструмент реалізації фінансової політики для сприяння економічному зростанню разом із зусиллями щодо соціальної справедливості та екологічної рівноваги.
Економічне зростання	Бюджетна система забезпечує кошти, необхідні для розвитку інфраструктури та інвестицій в економіку, що стане рушійною силою для створення нових робочих місць і нового багатства.
Соціальна стабільність	Соціальні витрати на допомогу нужденним та вразливим верствам населення.
Екологічна стабільність	Обмежені фінансові ресурси стикаються з проблемами корупції, бюрократії та неефективного використання бюджетних коштів.
Основні виклики	Фінансові ресурси обмежені, поєднані з корупцією, бюрократією та неефективним використанням бюджетних коштів.
Способи подолання викликів	Підвищення ефективності управління бюджетними коштами, боротьба з корупцією, оптимізація бюджетної політики, крім того, необхідно інтегрувати екологічні та соціальні аспекти.
Інвестиції в інновації та екологічні ініціативи	Науково-технічний розвиток та екологічно чисті технології потребують фінансової підтримки з урахуванням економічних та екологічних аспектів розвитку.
Фінансування соціальних проєктів	Фінансування соціальних проєктів Програми підвищення рівня життя та соціальної захищеності за рахунок коштів державного бюджету, що реалізуються.
Потрібен комплексний підхід	Підхід, який поєднує економічні, соціальні та екологічні цілі для забезпечення сталого розвитку на національному рівні.

Джерело: складено авторами на основі [11]

Список літератури:

1. Дерев'янка О.В. Державний бюджет як ключовий механізм для реалізації соціально-економічного розвитку. Київ : Молода нація, 2024. 150 с. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-39> (дата звернення: 10.03.2025)
2. Бюджетні інструменти економічного відновлення та розвитку. Інститут розвитку громад. Київ : Decentralization, 2023. 89 с. URL: <https://decentralization.ua/news/17371> (дата звернення: 10.03.2025)
3. Нікітішин А. Фінансово-бюджетна та соціально-економічна безпека держави в умовах військової агресії. *Економіка та суспільство*. 2022. (45). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-49> (дата звернення: 10.03.2025)
4. Chugunov I., Pasichnyi M., Koroviy V., Kaneva T., Nikitishin A. Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. 10 (1), 42–52. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p42> (дата звернення: 10.03.2025)

5. The European Parliamentary Research Service. Офіційний сайт. URL: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/organisation/eprs-european-parliament-research-service_en (дата звернення: 10.03.2025)
6. Чугунов І., Пасичний М., Нікітшин А. Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Scientia Fructuosa*. 2022. № 5. С. 124–137. URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1572> (дата звернення: 10.03.2025)
7. Канєва Т. В. Бюджет у системі фінансово-економічних відносин. Монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2021. 392 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/df85aad3da9e04fb5bb3227afc36a52c.pdf> (дата звернення: 10.03.2025)
8. Глухова В., Кравченко Х. Роль бюджетного механізму в соціально-економічному розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. (57). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-5> (дата звернення: 10.03.2025)
9. Глухова В. І., Загірняк Д. М., Кравченко Х. В. Тенденції формування бюджетних ресурсів територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-74> (дата звернення: 10.03.2025)
10. Крутько М. А. Місцевий бюджет як елемент бюджетної та фінансової системи України: правові аспекти. *Приватне та публічне право*. 2022. № 1. 14 с. URL: http://pp-law.in.ua/archive/1_2022/10.pdf (дата звернення: 10.03.2025)
11. Бюджетна система: підручник / за ред. д.е.н., професора В.Г. Дем'янишина, д.е.н., професора О.П. Кириленко та д.е.н., професора З.М. Лободіної. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 624 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43482/1/Budzetna_systema_2020.pdf (дата звернення: 10.03.2025)
12. Арістов Ю.Ю. Бюджетна система як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.3.154> (дата звернення: 10.03.2025)

References:

1. Deres'nyanko, O.V. (2024). Derzhavnyy byudzhety yak kluchovyy mekhanizm dlya realizatsiyi sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku [The State Budget as a Key Mechanism for Implementing Socio-Economic Development]. Kyiv: Moloda natsiya, 150 s. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-39> (accessed: 10.03.2025)
2. Byudzhetni instrumenty ekonomichnoho vidnovlennya ta rozvytku [Budget Instruments for Economic Recovery and Development] (2023). Instytut rozvytku hromad. – Kyiv: Decentralization, 89 s. Available at: <https://decentralization.ua/news/17371> (accessed: 10.03.2025)
3. Nikitishyn, A. (2022). Finansovo-byudzhetsnaya ta sotsial'no-ekonomichna bezpeka derzhavy v umovakh viys'kovoyi ahresiyi [Financial-Budgetary and Socio-Economic Security of the State in the Context of Military Aggression. Economy and Society]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, (45). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-49> (accessed: 10.03.2025)
4. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T. & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10 (1), 42–52. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p42> (accessed: 10.03.2025)
5. The European Parliamentary Research Service Ofitsynnyy sayt. Available at: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/organisation/eprs-european-parliament-research-service_en (accessed: 10.03.2025)
6. Chuhunov I., Pasichny M., Nikitishyn A. (2022). Dokhody Derzhavnoho byudzhetu Ukrainy v umovakh voyennogo stanu [Revenues of the State Budget of Ukraine During Martial Law]. *SCIENTIA FRUCTUOSA*. № 5. S. 124–137. Available at: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1572> (accessed: 10.03.2025)
7. Kaneva, T. V. (2021). Byudzhety u systemi finansovo-ekonomichnykh vidnosyn [The Budget in the System of Financial-Economic Relations]. Monohrafiya. – Kyiv: Kyiv. nats. torг.-ekon. un-t, 392 s. Available at: <https://knute.edu.ua/file/MjIxNw==/df85aad3da9e04fb5bb3227afc36a52c.pdf> (accessed: 10.03.2025)
8. Hlukhova, V., & Kravchenko, Kh. (2023). Rol' byudzhetnogo mekhanizmu v sotsial'no-ekonomichnomu rozvytku terytorial'nykh hromad [The Role of the Budget Mechanism in the Socio-Economic Development of Territorial Communities]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, (57). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-5> (accessed: 10.03.2025)
9. Hlukhova, V. I., Zahirnyak, D. M., Kravchenko, Kh. V. (2023). Tendentsiyi formuvannya byudzhetnykh resursiv terytorial'nykh hromad [Trends in the Formation of Budget Resources of Territorial Communities]. *Ekonomika ta suspil'stvo*. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-74> (accessed: 10.03.2025)
10. Krut'ko, M. A. (2022). Mistsevy byudzhety yak element byudzhetnoi ta finansovoi systemy Ukrainy: pravovi aspekty [The Local Budget as an Element of the Budgetary and Financial Systems of Ukraine: Legal Aspects]. *Privatne ta publichne pravo*. № 1. 14 s. Available at: http://pp-law.in.ua/archive/1_2022/10.pdf (accessed: 10.03.2025)
11. Byudzhetsna systema : pidruchnyk [Budgetary System: Textbook] / za red. d.e.n., profesora V.H. Dem'yanishyna, d.e.n., profesora O.P. Kyrylenka ta d.e.n., profesora Z.M. Lobodinyi. Ternopil' : ZUNU, 2020. 624 s. Available at: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43482/1/Budzetna_systema_2020.pdf (accessed: 10.03.2025)
12. Aristov, Yu.Yu. (2020). Byudzhetsna systema yak instrument sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku krayiny [The Budgetary System as an Instrument of Socio-Economic Development of the Country]. *Ekonomika ta derzhava*. № 3. S. 154–159. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.3.154> (accessed: 10.03.2025)

THE ROLE OF THE STATE BUDGET SYSTEM IN ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT

The paper is devoted to analyzing the state budget system as the major tool to provide sustainable economic development. In this context of processes of globalization and permanent alterations in markets at the global level countries, the challenges of providing macroeconomic stability, social parity, and eco-sustainability appear relatively more and more stringent. It is under these conditions that fiscal policy has to be treated as one of the most significant instruments by which to realize national strategies aimed at sustainable development which must combine economic, social, and personal ecology through economic, social, and environmental aspects. In this paper, the author made a theoretical and practical study of the state budget system functioning as an essential stimulator of economic growth, infrastructure development, and job creation organized in a national economy. Much attention is paid to the estimation of the effectiveness of budget resources channeled to finance infrastructural projects, social initiatives, and environmental programs since they belong to the key ones attaining sustainable development on the level of a country. It dwells with identifying the major factors impeding effective funding usage in modern economic conditions, that is, limited financial capacity corruption bureaucratic red tape and inefficient leading to unjustified expenses of budget funds. With this limitation, the paper offers specific ways across all enhancement challenges and recommendations on optimization of fiscal policies that guarantee sustainable economic development. It also speaks on the latest works by domestic and foreign authors who study the effectiveness of fiscal policy in the sustainable development context. A firm emphasis is placed on investment in innovation technologies, 'greening' the economy, implementing social programs related to betterment of life quality, and funding support for the initiative for the environment and quality of life. The paper also aims at discussing those challenges which are common for the transition economies' countries, with special attention to Ukraine, in particular, where the structural problems of managing budgetary resources and ineffective systems of control also take place. The paper underlines the importance of a unified fiscal approach in economic and social measures for sustainable development. The results of this study can be further articulated in scientific developments and applied to convey sound proposals regarding the improvement of the budget system in Ukraine and other transition economies. It will also prove useful in countries where sustainable development and effective public financial management are underlined priorities.

Key words: systems of state budgets, dynamic sustainable development, systems of fiscal policy, securing economic stability, and systems of social justice.